

Valstybinio audito ataskaitos santrauka

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITOJE
„ELEKTROS ENERGETIKOS SEKTORIAUS
PERTVARKA“ PATEIKTOS
REKOMENDACIJOS ĮGYVENDINIMAS

2015 m. vasario 27 d. Nr. VA-P-20-3-2

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Vartojamos sąvokos:

AB LESTO – Lietuvos elektros skirstymo sistemos operatorius;

LITGRID, AB – Lietuvos elektros perdavimo sistemos operatorius;

Asocijuota įmonė – įmonė, kuriai Grupė ar Bendrovė daro reikšmingą įtaką, tačiau nekontroliuoja;

Aptarnavimo blokas – IV aptarnavimo paslaugų įmonių blokas;

Aptarnavimo įmonės – NT Valdos, UAB, UAB TIC, UAB ETP, UAB TETAS, UAB TPC, UAB VAC;

Dukterinė įmonė – įmonė, kurią tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuoja Bendrovė;

Vertikaliai integruota įmonė – elektros energijos įmonė ar įmonių grupė, kai tas pats asmuo ar asmenys turi teisę tiesiogiai ar netiesiogiai vykdyti kontrolę ir kai įmonė ar įmonių grupė atlieka bent vieną iš perdavimo, skirstymo ar gamybos funkcijų;

Sąnaudos plius kainodaros metodas – kai sandorio kaina nustatoma apskaičiuojant tiesiogines ir netiesiogines sąnaudas, patirtas sandorio metu, ir pridėdant atkainį;

Reikšmingas skirtumas – kai sumos procentinė išraiška skiriasi dešimt ir daugiau kartų.

Vartojamos santrumpos:

CVP IS – Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema;

UAB ETP – UAB „Elektros tinklo paslaugos“;

UAB TIC – UAB Technologijų ir inovacijų centras;

UAB TPC – UAB Tinklo priežiūros centras;

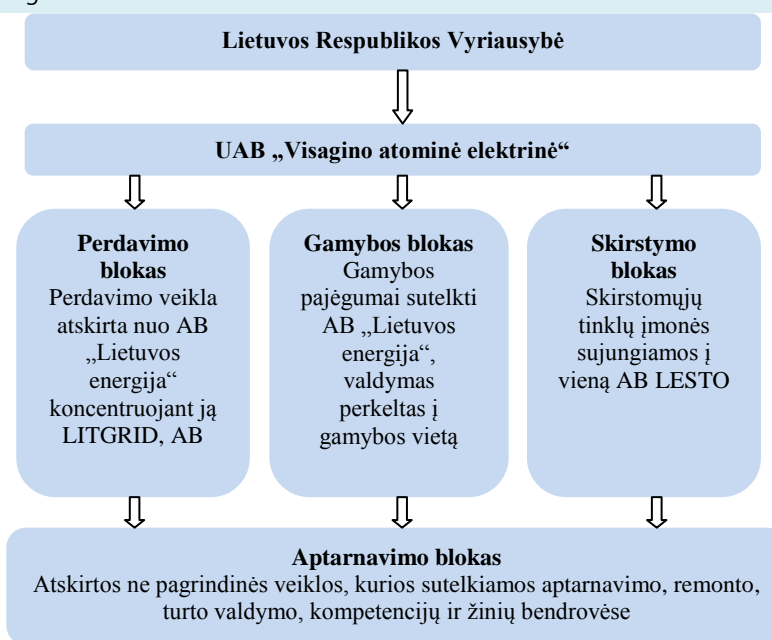
UAB VAC – UAB Verslo aptarnavimo centras;

VKEKK – Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija.

SANTRAUKA

Vadovaujantis Europos Sąjungos direktyva, Energetikos ministerija 2009 m. pabaigoje pradėjo Lietuvos elektros energetikos sektoriaus struktūrinę pertvarką, kurios metu reikėjo atskirti pagrindines veiklas – elektros gamybą ar tiekimą, perdavimą ir skirstymą. Valstybės kontrolė, norėdama įvertinti, kaip vykdoma ši pertvarka, 2011 m. atliko veiklos auditą „Elektros energetikos sektoriaus pertvarka“. Audito metu nustatyta, kad atliekant pertvarką, buvo sukurtas naujas IV aptarnavimo paslaugų įmonių blokas, teikiantis specifines elektros energetikos sektoriui būdingas paslaugas (1 pav.). Aptarnavimo bloko sukūrimo tikslai – išgryninti ir su efektyvinti aptarnavimo veiklas, įgyvendinant laisvos rinkos skatinimo priemones ir, esant poreikiui, įsileisti strateginį investuotoją.

1 pav. Elektros energetikos sektoriaus struktūra 2011 metais

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Kuriant aptarnavimo bloką, atskirtos aptarnavimo bendrovių veiklos ir funkcijos: jos sutelktos specializuotose įmonėse, kurioms perduotas eksploatuojamas turtas – pastatai, informacinės sistemos, IT telekomunikacijų įranga ir jos aptarnavimo išlaidos, perkelti darbuotojai ir su jais susijusios sąnaudos:

- 2010 m. sukurta UAB Technologijų ir inovacijų centras, teikianti informacinių technologijų paslaugas UAB „Visagino atominė elektrinė“ ir jos dukterinėms bendrovėms;
- UAB „Kruonio investicijos“ (įmonės pavadinimas 2010 m. 11 mėn. pakeistas į NT Valdos, UAB) tapo energetikos sektoriaus nekilnojamojo ir kilnojamojo turto, kuris nesusijęs su įmonių vykdoma veikla, valdytojais;
- suformuotos dvi tinklo aptarnavimo įmonės UAB „Tetas“ ir UAB „Elektros tinklo paslaugos“.

Audito ataskaitoje buvo konstatuota, kad:

- didžioji dalis aptarnavimo bloko įmonių teikiamų paslaugų rinkoje neturi konkurencijos, nes jos teikia specifines elektros energetikos sektoriui būdingas paslaugas. Tinklo aptarnavimo vykdymą atskyrus į konkurencinę rinką, yra didelė rizika, kad susiformuotų karteliai, o tinklo aptarnavimo darbų kaina gali išaugti;

- aptarnavimo bloko įmonių teikiamos paslaugos tiesiogiai veikia galutinę elektros energijos kainą vartotojams, nes jos teikia paslaugas elektros energetikos sektoriaus įmonėms, kurių veikla licencijuojama arba kurioms taikomos valstybės reguliuojamos kainos ir kurių sąnaudos įskaičiuojamos į elektros energijos kainą. Todėl labai svarbu, už kokį užmokestį ir kokia pelno norma šios paslaugos teikiamos.

Atsižvelgiant į minimas rizikas, Lietuvos Respublikos Vyriausybei buvo pateikta rekomendacija:

- Teisės aktuose Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai suteikti teisę gauti visą reikalingą informaciją iš energetikos įmonės aptarnaujančių įmonių apie jų sąnaudas, pajamas ir sutartinius įsipareigojimus ir suderinti aptarnavimo bloko įmonių pasitvirtintas kainodaras su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija.

Svarbu paminėti, kad, derinant audito ataskaitos išvadas ir rekomendacijas, Energetikos ministerija pritarė audito metu nustatyto rizikoms ir minėtai rekomendacijai.

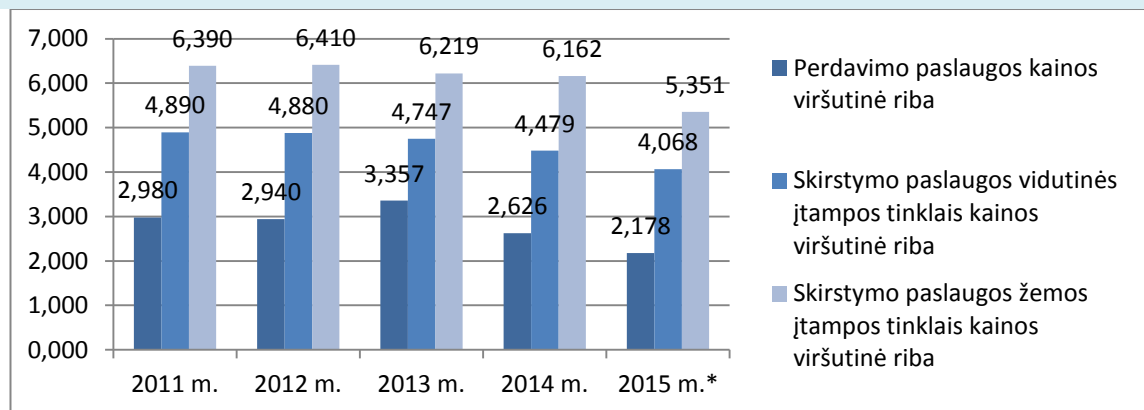
Valstybės kontrolei pasiteiravus apie rekomendacijos įgyvendinimą, 2012 metais Energetikos ministerija informavo, kad pagal Elektros energetikos įstatymo¹ 57 str. 2 d. ir 68 str. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos funkcijos yra pakankamai reglamentuotos ir, jeigu aptarnavimo bloko įmonės privalėtų kainodarą derinti su komisija, jų veikla iš esmės taptų reguliuojama, todėl valstybinio audito rekomendacijos įgyvendinimas būtų perteklinis. Tokia pat Energetikos ministerijos nuomonė buvo ir 2014 metais.

Mūsų vertinimu, Elektros energetikos įstatymo 68 str. reglamentuoja sąnaudų apskaitą ir kontrolę tik asmenų, turinčių didelę įtaką elektros energijos rinkoje. Tokiu atveju Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai nėra galimybės gauti informaciją tiesiogiai iš įmonių, kurios teikia paslaugas: LITGRID, AB, AB LESTO ar Lietuvos energija, AB.

VKEKK kiekvienais metais nustato perdavimo, skirstymo vidutinės ir žemos įtampos tinkluose paslaugų kainų viršutines ribas (perdavimo paslaugos kainą sudaro perdavimo paslaugos aukštos įtampos tinklais kainos viršutinė riba ir sisteminių paslaugų kaina).

2011–2015 m. perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinių ribų kainos mažėjo, išskyrus skirstymo paslaugos žemos įtampos tinklais 2012 m. ir perdavimo paslaugos 2013 m. kainų viršutines ribas (2 pav.).

2 pav. Perdavimo, skirstymo vidutinės ir žemos įtampos tinkluose paslaugų kainų viršutinės ribos, ct/kWh (be PVM)

*Pastaba: 0,631 euro ct/kWh, 1,178 euro ct/kWh, 1,550 euro ct/kWh

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKEKK duomenis

¹ Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymas, 2000-07-20 Nr. VIII-1881 (2012-01-17 įstatymo Nr. XI-1919 redakcija, 57 str. 2 d.; 2014-03-13 įstatymo Nr. XII-774 redakcija).

VKEKK² 2014 m. atliko 2011–2013 m. laikotarpio LITRGRID, AB, AB LESTO ir AB „Lietuvos energijos gamyba“ auditą, kurio rezultatai turėjo įtakos perdavimo, skirstymo vidutinės ir žemos įtampos tinkluose paslaugų kainų viršutinėms riboms, jas nustatant 2015 m. Kadangi minėtos energetikos įmonės nesutinka su VKEKK atlikto audito rezultatais ir šiuo metu juos ginčija teisme, šie rezultatai nėra galutiniai.

Pažymėtina, kad LR Seimas 2014 m. balandžio 10 d. nutarimu Nr. XII-817 pritarė Laikinosios tyrimo komisijos dėl 2007 m. nacionalinėje energetikos strategijoje suformuluotų siekių įgyvendinimo rezultatų įvertinimo ir situacijos energetikos sektoriuje išaiškinimo išvada. Komisija, analizuodama kaip 2009–2012 m. buvo vykdoma elektros energetikos sektoriaus pertvarka, nagrinėjo ir IV aptarnavimo paslaugų įmonių bloko, teikiančio specifines elektros energetikos sektoriui būdingas paslaugas, sukūrimą. Išvadoje komisija atkreipė dėmesį, kad:

- aptarnavimo bloko įmonės veikė nepatvirtinusios teikiamų paslaugų kainodaros principų, todėl, joms veikiant rinkoje, atsiranda rizika susidaryti karteliams, o tai gali turėti didelę įtaką aptarnavimo darbų kainos didėjimui;
- aptarnavimo bloko įmonių teikiamų paslaugų kainos nepatenka į Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos reguliavimo sritį. Šių įmonių veiklos sąnaudos tampa perdavimo, skirstymo ir tiekimo paslaugų įmonių sąnaudomis, kurios įskaičiuojamos į elektros energijos kainą ir jas apmoka elektros energijos vartotojai.

Atsižvelgusi į Komisijos išvada ir įvertinusi Energetikos ministerijos nuomonę dėl veiklos audito „Elektros energetikos sektoriaus pertvarka“ rekomendacijos, Valstybės kontrolė į 2014 m. audito programą įtraukė auditą „Valstybinio audito ataskaitoje „Elektros energetikos sektoriaus pertvarka“ pateiktų rekomendacijų įgyvendinimas“.

Atlikto audito tikslas – įvertinti, ar paslaugos iš aptarnaujančių įmonių buvo pirktos konkurencinėje aplinkoje ir jų pirkimas buvo ekonomišknesnis lyginant su sudarytais vidaus sandoriais.

Audito metu vertinome teikiamų nekilnojamojo turto ir automobilių nuomos, informacinių technologijų ir telekomunikacijų, elektros tinklų remonto ir priežiūros paslaugų pirkimus iš aptarnavimo įmonių. Be to, vertinome, kaip kito perdavimo ir skirstymo operatorių elektros energijos kainų viršutinės ribos ir kokią dalį paslaugų elektros energetikos srityje veikiančios įmonės pirkė rinkoje iš dukterinių ir asocijuotų įmonių.

Audito subjektas – Energetikos ministerija, Finansų ministerija, LITGRID, AB, AB LESTO.

Audituojamas 2011–2013 m. laikotarpis. Pokyčių ir tendencijų analizei naudojami ir vėlesnių bei ankstesnių metų duomenys.

Audito metu naudota audituojamų subjektų pateikta konfidenciali informacija. Siekiant įstatymų nustatyta tvarka apsaugoti informaciją, gautą atliekant valstybinį auditą, kuri laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, ir konfidencialią informaciją bei vadovaujantis Visuomenės informavimo įstatymo³ 18 str. 1 d., Civilinio kodekso 1.116 str., Valstybės kontrolės įstatymo⁴ 38 str. 2 d., konfidenciali informacija negali būti viešai skelbiama ir platinama, todėl ataskaitoje „Valstybinio

² Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos raštai: 2014-10-30 Nr. R2-2694 ir 2015-01-14 Nr. R2-(E)-79.

³ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas, 1996-07-02 Nr. I-418 (2006-07-11 įstatymo Nr. X-752 redakcija).

⁴ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas, 1995-05-30 Nr. I-907 (2001-12-13 įstatymo Nr. IX-650 redakcija).

audito ataskaitoje „Elektros energetikos sektoriaus pertvarka“ pateiktos rekomendacijos įgyvendinimas“ konfidencialūs duomenys nepateikti.

Mažindami audito riziką, auditui reikalingą informaciją rinkome iš skirtingų nepriklausomų informacijos šaltinių, taikydami patvirtinimo, patikrinimo, apklausos ir analitinio įvertinimo procedūras. Audito metodai ir procedūros pateikti ataskaitos 1 priede.

Valstybinis auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus⁵ ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus⁶.

Atlikdami auditą laikėmės prielaidos, kad visi auditoriams pateikti duomenys yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Įvertinę surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas.

IŠVADOS

1. Elektros energetikos įmonėms sudarant vidaus sandorius su dukterinėmis bendrovėmis arba tada, kai darbai, prekės ar paslaugos įsigyjamos iš vienintelio tiekėjo, nėra konkurencijos, todėl yra rizika, kad šių darbų, prekių ar paslaugų kainos gali neatitikti rinkos kainų.
2. 2011 m. AB LESTO (83 proc.) ir LITGRID, AB, (62,5 proc.) elektros tinklų priežiūros ir remonto paslaugas pirkė sudarydamos vidaus sandorius su UAB TETAS ir UAB „Elektros tinklo paslaugos“, o nuo 2014 m. abi įmonės šias paslaugas perka vykdydamos viešuosius pirkimus iš rinkoje veikiančių tiekėjų. Tokiu būdu elektros tinklų priežiūros ir remonto paslaugų srityje buvo pasiekti elektros energetikos sektoriaus pertvarkos aptarnavimo bloko sukūrimo tikslai.
3. AB LESTO ir LITGRID, AB, patirtos sąnaudų perkant pagal Viešųjų pirkimų įstatymo išimtis, t. y. 10 str. 1 d. 6 p. (nekilnojamojo turto nuoma) ir 10 str. 5 d. (vidaus sandoriai) nuo visų reguliuojamos veiklos sąnaudų mažėjo. Per 2011–2013 m. laikotarpį šių sąnaudų dalis AB LESTO sumažėjo nuo 17,1 proc. iki 8,2 proc., LITGRID, AB, – nuo 15,3 proc. iki 8,3 proc. Kadangi 2014 m. buvo įsteigtos naujos dukterinės ir asocijuotos įmonės, su kuriomis sudaryti vidaus sandoriai, ši dalis gali didėti.
4. 2011 m. atlikto veiklos audito „Elektros energetikos sektoriaus pertvarka“ rekomendacija „teisės aktuose Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai suteikti teisę gauti visą reikalingą informaciją iš energetikos įmonės aptarnaujančių įmonių apie jų sąnaudas, pajamas ir sutartinius įsipareigojimus ir suderinti aptarnavimo bloko įmonių pasitvirtintas kainodaras su Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija“ yra iš esmės aktuali, nes:
  - teikiamų aptarnavimo paslaugų įkainiai apskaičiuojami pagal sandorio metu patirtas pastoviąsias ir kintamas sąnaudas, kurių nevertina nei Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, nei kitos kontroliuojančios institucijos, o šios sąnaudos turi įtakos elektros perdavimo ir skirstymo kainai;

⁵ Patvirtinta Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymu Nr. V-26 (2012-06-28 įsakymo Nr. V-171 redakcija).

⁶ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo rekomendacijos“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės – svarbiausi principai“ (http://www.vkontrolė.lt/meniu.aspx?dok_id=412).

- elektros energetikos įmonių vykdyti pirkimai konkurencinėje aplinkoje yra ekonomiškesni nei sudaromi vidaus sandoriai;
- viešųjų pirkimų konkurso būdu laimėtų ir pasirašytų sutarčių bendrasis pelningumas yra reikšmingai mažesnis negu sutarčių, sudarytų vidaus sandoriais;
- elektros energetikos įmonės steigia naujas dukterines ir asocijuotas įmones, su kuriomis sudaromi vidaus sandoriai nekonkurencinėje aplinkoje.

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos energetikos ministerijai ir Lietuvos Respublikos finansų ministerijai

Atlikę auditą „Valstybinio audito ataskaitoje „Elektros energetikos sektoriaus pertvarka“ pateiktos rekomendacijos įgyvendinimas“ ir įvertinę jo metu nustatytus faktus, teikiame patikslintą rekomendaciją:

Teisės aktuose Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai suteikti teisę gauti visą reikalingą informaciją iš dukterinių ir asocijuotų elektros energetikos įmones aptarnaujančių bendrovių apie jų sąnaudas, pajamas, sutartinius įsipareigojimus ir kainodaras, kai su jomis sudaromi vidaus sandoriai arba prekės, paslaugos ar darbai perkami iš šių įmonių kaip iš vienintelio pasirinkto tiekėjo.